

Falskmyntarna

A.Gide

December 3-6, 2006

Jag kommer ihg boken frn barndomen. D gjorde jag en strng tskillnad mellan barn och vuxenbcker, de senare ansg jag vara olsliga, men kanske just drfr ngot spnnande. Varandes ett lydigt barn lt jag inte nyfikenheten ta verhanden, men just av ngon anledning, kanske var jag elva eller tolv r, tog jag ner 'Falskmyntarna' frn hyllan och brjade lsa den. Jag kom inte s lngt, men trots allt fastnade ngot i minnet. Berttelsen om kvinnan i livbten och hur hnderna hggs av p de stackare som frskte ntra och drmed vlta densamma. Mngra r senare nr jag just hade flyttat in i en lgenhet i Cambridge med min flickv n kpte jag en engelsk versttning - 'The Counterfeiters'. Det utgjorde en mycket djup lsupplevelse, och under mngra r eftert var Gide en av mina favoriter (utan att jag lste speciellt mycket av honom efter detta). Vad var det som fascinerade mig s djupt, som fick mig att hnfras, och som strax drefter inspirerade mig att stta min skrivmaskin p en tom kartong som innehllit mina stereohgtalare och pbrja den roman som jag skulle skriva p under flera mnader? Vad som hnfrde mig var meta-fiktionen. Jag hade aldrig trffat p ngot sdant tidigare. D nr romanen skrevs i mitten av 20-talet (1925) var detta ett djrvt formexperiment, fga visste jag d att ett halv-sekel senare ett sdant experiment ansgs vara mer n lovligt passé.

Nu har jag p senare tid tagit ver mina frldrars bibliotek. Det mesta av vad det innehller mste jag slnga, s mycket plats har jag inte i hyllorna, och det mesta av det kan jag ocks slnga utan saknad. Dock vissa av dessa bcker r mig bekanta sedan barnaren. Inte som lsupplevelser, ty jag lste dem inte, utan som artefakter. Lika grna som allehanda prydnadsfrem l kan ge associationer, ja rentav utva affektion, kan en bok, dess titel, dess omslag, vittna om de fantasier och spekulationer dessa nrde under ens barnar. Jag tar hand om dem, de gamla slitna volymerna, och stller dem i dubbla rader i den bokhylla jag skaffat, likaledes frn frldrahemmet, fr detta syfte. En av dessa bcker r just den svenska versttningen av 'Les Faux-monnayeurs'. Det r en gulnad hftad bok, frrad min pappa (troligen av min mamma) julen 1947, halvret innan de skulle ktas. Översttningen r gjord av Ekelf upptcker jag. Enbart detta vcker min nyfikenhet. Ngon vecka tidigare har titeln dykt upp i TLS. Meta-fiktion diskuteras och en lsare pminner redaktren om just Gides roman. Detta frv nar mig, var inte 'Falskmyntarna' meta-romanen framfr alla och knner inte alla till den som sådan?

Jag tar med boken till en resa till Stockholm. Jag lser snabbt ut den. Besviken. Frst slr det mig hur tntig den r. Ja rentav amatrmssigt konstruerad, frst senare under lsningen inser jag att denna 'tntighet' kanske r medveten. Som Ekelf skriver i frordet. Gide r inte ute efter att skapa karaktrer utan etiska problem. Han mlar inte i frg ssom en Proust och en Joyce utan njer sig med streck-teckningar. Frst, men inte frmst, ty den strsta besvikelsen rr romanen som meta-fiktion. Vad har den tagit vgen? Vad som mter mig p dessa uppsprttade sidor¹ r en ganska rak historia, dr frfattarens alter-ego, den

---

¹ Vilket fr vl tas som ett tecken p att min pappa lste igenom boken, vem skulle annars sitta och sprtta

gode morbrodern Édouard, varvas med den allsvetande frfattaren, via den frres frmenta dagboksanteckningar. Visserligen talas det om att E. skriver en bok med samma titel som den riktiga boken, och visserligen skriver Gide vid ett tillfälle att han trttnat p den och den karaktren, och visserligen lter E. pskina att istllet fr en roman skulle man nedskriva sjlva skrivandet av romanen som i efterhand vore mycket intressantare n romanen. Gide var mycket intresserad av Dostoevski, och till detta skall jag terkomma, men jag vet inte om han knde till Dostoevskis anteckningsbcker till bland annat 'Idioten'². Men var finns denna stndiga terspeglning av romanen som s exalterade mig d fr drygt trettio r sedan? Kan minnena ha spelat ett sdant spratt? Det r otroligt? Ja s mycket mera minns jag ju inte frn boken. 'Bernard' naturligtvis, liksom vnnen 'Olivier', den engelska lady'n 'Lilian' (hon i livbten), liksom greven 'Passavant'. Men 'Laura', som spelar en sdan central roll, och hela hennes familj. Allt detta r borta. Vad som fascinerade mig frutom meta-tematiken var de filosofiska samtalen. Gide var lika gammal som jag r nu nr han skrev boken, men det r en ungdomsbok, skriven ur de brdmognas perspektiv. Det hgsta r filosofen och litteratren. Att kunna tnka djupa tankar och framfr allt att kunna klada dem sknt i ord. De formuleringar som dr stts och blts mste ha imponerat p mig. Ja, vad hade jag lst fr litteratur innan dess? Inte mycket, frutom ryska klassiker i svensk och sedermera engelsk versttning. Och nr det glde den mera 'esoteriska' var jag en oskuld, och drmed s mycket mera bengen att falla. Ja en sentens imponerade s mycket p mig att jag skrev ner den och satte den under en poster som prydde en av vggarna. En avlng poster som jag hade inhandlat i Chester, England ngra r tidigare och som frestillde en luft-ballong dekorerad som Union Jack. 'Fr att finna nytt land mste man under en lång tid tappa sikte p det gamla.'. Jo denna fras, som syftar p romanskriveriet, frekommer mot slutet av boken.

Jag begagnade ord som 'tntighet' i brjan, fr att sedan dra tillbaka. Visst finns det mycket tntighet i den och framfrt allt i dialogerna (eller skall man skylla hr p versttaren Ekelf?). Intrigen r konstlad fylld med ndlsningar. Dock hr och var glimrar det till. Scenerna med den gamle pianolraren r som hmtade ur just Dostoevski, som Gide m ha beundrat och framfrallt influerats av. Ja vid nrmare eftertanke har denna roman mycket med Dostoevski att gra. Samma klaustrofobi nr det gller personerna och deras s att säga korsgda relationer. Alla samtal rr djupa existentiella ting, framfr allt de religiösa. Gide ssom protestant i det katolska Frankrike frnekar sig inte. I sjlva verket tycks Dostoevski vara nyckeln, nr man vl associerar till honom, faller allt p plats. Givetvis inte en fulldig Dostoevski, en sdan ambition skulle ha varit katastrofal, men en Dostoevski inplanterad i en dekadent 20-tals milj³ med det fria sekelskiftets symbolistiska sensibiliteter. Och det underfrstdda pederastmotivet, som skulle ha varit Dostoevski frmande.

Men meta-fiktionen. Hur skall jag frklara detta mysterium? Jag googlar p Internet, finner ret fr publikationen (som jag var ösker p, upplagen ger ingen antydning om originalpublicering vilket nstan r kriminellt), samt ven en annan av hans bcker *le journal des faux-monnayeurs* som kom ut ret drefter. Kan det helt enkelt ha varit s att i den

---

i frvg?

² Detta r ytterst fascinerande lsning. Furst Myshkin var ursprungligen avsedd att vara en ond figur. I notaterna s ndras knen p de inblandade kontinuerligt, liksom deras slktskapsfrhllanden. Fadern blir sonen, fr att sedan bliva modern, fr att slutligen terkomma som fadern

³ I själva verket visar sig romanen snarare vara förlagd till sen sekelskiftetid.

engelska upplagan jag lste sensommaren 1973, bde roman och notater var versatta? Detta skulle frklara allt, och den dubbelsidiga lsupplevelsen. Jag fr kontrollera hemma.

P.S. Mycket riktigt. Min engelska upplaga innehller som bilaga en versttning av notaterna. Dock denna r ganska kort och givetvis inte integrerad i sjlva romantexten. Jag frstr mycket vl hur denna inblick i frfattarens verkstad skulle ha inspirerat mig, dock det frklarar inte den meta-fiktionella lsningen som s hetsade upp mig. Kan jag ha skapat denna i efterhand? Eller lste jag med en verhettad fantasi? Dock influenserna framtrder tydligt i mitt eget frsk. Alltifrn det triviala valet av Annecy som ort fr bokens handling (ett av de av Gide frfattade brev som terfinnes i appendixet har skrivits frn just Annecy) som uppenbarligen var omedvetet, till romanens intriglshet och betoning p filosofiska existentiella samtal. Dock bjd som jag r att (med rttta) frkasta detta juvenila frsk (som jag aldrig har haft hjrta att slnga) br jag ven betnka att jag nog i mer mogen lder skulle vara ofrmgen att skriva bttre, ja att ens komma upp i den niv jag d s instinktivt och entusiastiskt ndde. Gide arbetade flera r med sin roman och gnller ver hur svrt och trgt det gr att skriva, och hur han fr varje nytt kapitel tvingar sig att brja frn brjan och inte ta frdel av det vxandet momentumet. Detta gjorde emellertid jag. Ltt rann det hela ut ur mig, ingen rad skrevs om, ingen terblick. Skrivandet var liktydigt med lsandet. Och en lsare hade jag, en vn som kom frbi var och varannan dag och lste uppmuntrande igenom de sidor jag hade skrivit sedan sist.

December 7, 2006 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se